

darbas

VOL. XIII JUNE, 1959 No. 2(41)

DARBAS [LABOR] is a Lithuanian quarterly of social sciences, art, and literature, published every March, June, September, and December by the Lietuvių Darbininkų Draugija (Lithuanian Labor Society), Inc., 5410 Sixth Ave., Brooklyn 20, N. Y. Business manager V. Gervickas. Annual subscription \$ 3; students \$ 2; single copy \$ 1. Undeliverable copies, subscriptions, donations, change of address notices and other business communications should be addressed to: DARBAS, c/o V. Gervickas, 86-03 76th St., Woodhaven 21, N. Y. Second class postage paid at Brooklyn, N. Y.

TRIMENESINIS KULTŪROS ŽURNALAS
Nr. 2 (41) Birželis, 1959 XIII metai

LIETUVIŲ

A. BALTARAGIS	Žvilgsnis į anapus	1
VYGANDAS	Poezija	7
A. SMELIŪNAS	Materialistinė pažiūra	9
M. KATILISKIS	Išėjusiems negrįžti	14
A. J. Greimas	Užrašai	19
R. ŠILBAJORIS	Laiškas iš Oberlin	24
M. HEIDEGGER	Apmąstymai	27
W. GOMBROWICZ	Rašytojas priešais kritiką	29
M. G.	Lietuvių liaudies menas (rec.)	31
J. KAMINSKAS	Kipro Bielinio Dienojant (rec.)	32
J. KIZNIS	Sužalotieji (recenzija)	35
A. B.	B. Pasternako Dr. Živago	38
V. A. PETRAVIČIUS	Ilustracijos	

LIETUVIŲ

LEIDZIA Lietuvių Darbininkų Draugija, Inc.
REDAGUOJA Red. kolegija. Rankraščius, pastabas ir spaudos leidinius siųsti: prof. J. Kaminskas, 403 Stanhope St., Brooklyn 37, N. Y.
TECHNINIS redaktorius — J. Jacyna
VIRŠELIS — J. Mačiūno
SPAUDA — "Vagos" spaustuvės, 1297 Gates Avenue, Brooklyn 21, N. Y.

ADMINISTRATORIUS — V. Gervickas. Čekius, money orderius arba pinigūs už prenumeratą bei aukas "Darbu" paremti, pranešimus apie adresą pakeitimą, nusiskundimus dėl žurnalų negavimo ir šiaip administracinę korespondenciją siųsti: DARBAS, c/o V. Gervickas, 86-03 76 St., Woodhaven 21, N. Y.

DARBO kaina: metams \$ 3; stud. \$ 2, pask. num. \$ 1. Garbės leidėjų ir rėmėjų aukas siųsti šiuo adresu: DARBAS, c/o V. Gervickas, 86-03 76 St., Woodhaven 21, N. Y. — arba DARBO FONDUI.

Lino raiziniai **Mano gimtinėje** yra paimti iš V. A. Petravičiaus darbo rinkinio, išleisto 1949 metais Muenchene. Septyni darbai, tuo pačiu pavadinimu, sudaro atskirą vienetą, kuris yra daugiau artimas ankstyvesnei V. A. Petravičiaus kūrybai. Dar Lietuvoje iliustruotos pasakos, "Gulbė karaliaus pati", tebeskraidė liaudies dainų motyvais. Lagerinio gyvenimo metais Vokietijoje sukurtuose nuotaikinguose raiziniuose V. A. Petravičius yra vienas iš tų dailininkų, kuriam klasinių taisyklių žinojimas netrukdo kūrybiškam užsidegimui. Jo išradinga forma ir paprasta linija sutampa visumoje į vieną junginį, artimą mūsų liaudies menui. Dievdirbio kaimietiškas samprotavimas laimingai suderinamas su mokyklos paruoštu žinojimu. Liaudies dainose apdainuojama lietuviškoji buitė, atkartojama mergų ir vaikų darbuose, klepa paukščių, mauroja gyvuliuose. Ji yra tikra, kaip ajarai, spragilai, dalgės ir dievdirbio Kristus.

Tik pasigendame dar daugelio senų draugų...

Į DARBO FONDO talką žurnalo gyvybei užtikrinti ligi šiol įsijungė šie Darbo bičiuliai, kurie pasižadėjo kasmet paaukoti po \$ 25 ar daugiau ir tuo būdu tapo žurnalo garbės leidėjais:

ALSDS 116 kuopa (Detroit, Mich.)	lyn, N. Y.
DR. J. G. BYLA-BYLAITIS (Batavia, Ill.)	JACKUS SONDA (Boston, Mass.)
B. E. (Long Island, N. Y.)	JONAS SUVEIZDIS (Brooklyn, N. Y.)
VYTAUTAS BELECKAS (Brooklyn, N. Y.)	ALEKSAS ŠEMETA (Cleveland, Ohio)
VINCAS GERVICKAS (Woodhaven, N. Y.)	AL. ŠVEIKAUSKAS (Roslindale, Mass.)
ANTANAS MAČIONIS (Woodhaven, N.Y.)	DR. JONAS VALAITIS (Chicago, Ill.)
PAUL MONKUS (Blackstone, Mass.)	JONAS VALAITIS (Brooklyn, N. Y.)
STEPONAS ir TEŠĖ PAKNYŠ (Brook-	ALEKSAS. VASILIAUSKAS (Brooklyn, N.Y.)

Sis sąrašas, tikime, išjudins ir tuos senus Darbo draugus, kurie ligi šiol dar neatsiliepė į žurnalo prašymą padėti jam bėdoje.

Čekį ar money orderį prašome išrašyti DARBO FONDO vardu ir siųsti šiuo adresu: DARBO FONDAS, P. O. Box 18, East New York Station, Brooklyn 7, N. Y.

DARBO FONDO globėjai: K. Balkus, J. Kiznis ir J. Repečka

tarp
šiapus
ir
anapus

užrašai

Liberalizmas

Kiek galiu suprasti iš gaunamų iš USA laiškų, tautininkai tremtyje ir toliau smarkiai liberalėja. Norėtųsi tačiau sužinoti, kuo tas liberalėjimas konkrečiai pasireiškia. Vien tik oficialiais pareiškimais: mes nutarėme būti liberalais — kaip teisingai pastebi vienas mano korespondentas — nieko savo liberalizmu neįtikinsi.

Partija, veikianti savame krašte, galėtų, žinoma, veiksmais įrodyti savo liberalumą. Dabartinėmis sąlygomis, tautininkų pažiūros į sovietinį režimą Lietuvoje jokių ypatingų liberalumu nei originalumu pasižymėti negali — to ir reikalausti iš jų negalima. Vienintėliai liberalumo testai — šiuo metu įmanomi — tai, man atrodo, tiktai tautininkų lyderių ir jų spaudos pasisakymai dėl Amerikos vidaus politika ir jų tarptautinės politikos įvykių vertinimas. Kiek tai liečia vidaus politiką, tautininkų lyderiai, kiek žinau, daugumoje respublikonai, o tai, deja, nėra joks ypatingas liberalumo įrodymas. Tautininkų spauda jau geras laikas į mano rankas nepatenka, todėl ir negalėčiau pasakyti, pavyzdžiui, ar iš tiesų **Dirva** su liberališku entuziazmu sveikino Fidel Castro revoliucijos pergalę Kuboje, Bethencourt laimėjimą Venesueloje, ar geru žodžiu parėmė — bent tiek, kiek katalikai — ispanų opozicijos partijų bandymus atsikratyti Franko režimo. Tai kuone vienintėliai nuoširdaus liberalizmo galimi įrodymai šiandien.

Tęstinumas

Varpininkai ir jų dabartiniai palikuonys — liaudininkai — dažnai sąmoningai, o dažniausia nesąmoningai didžiuojasi savo ištikimybe kadais V. Kudirkos pasirinktam idealui

bei savo politinių ir socialinių idealų pastovumu.

Dvi pastabos peršasi šia proga. Visų pirma, užkietėjimas savo jaunystės, ar net savo tėvų jaunystės įsitikinimuose — tuo metu, kai gyvenimas šuoliais veržiasi į priekį — vargu ar gali būti skaitomas dorybe. Prancūzų radikalų partija, 1900 metais buvusi gana kovinga kairiųjų partija, šiandien, savo didžią daugumą — ir vis likdama ištikima savo jaunystės jakobiniškam idealui — tėra tiktai laicistinis dešiniojo — konservatoriško sparno varijantas.

Antra, argi iš tiesų varpininkai-liaudininkai taip ir nesikeitė per visą istoriją? 1902 metais, bręstančios revoliucijos išvakarėse, Lietuvos demokratų partija, tiesa, lygina save su prancūzų radikalais (o gal tai tik toks J. Bagdono asmeniškasis pageidavimas?). Bet jau tolimesni šios partijos pavadinimų kitimai: valstiečiai demokratai, valstiečiai liaudininkai — liūdija, jei neklystu, rusiškų politinių susigrupavimų įtakas ir primena jau daug mažiau pagarbos vertus kadetus ir narodnikus. — Ir veltui iš gražaus paskutiniojo **Varpo** numerio bandytum susivokti, kas yra valstiečiai liaudininkai šiandien.

Kova už nepriklausomybę tęsiasi

1958 m. **Varpo** numeryje randu išsamią B. G. N. St. Kaiario atsiminimų knygą, **Lietuva budo**, kritiką. Gal ne tiek kritišką, kiek liaudininkišką prieš 1904 m. revoliucinio periodo analizės variantą. Ir kryžkele, kurioje susitinka abi tezės: kurie pirmieji — socialdemokratai ar varpininkai — suformulavo Lietuvos nepriklausomybės, kaip politinio siektino tikslo — idealą?

Mano manymu, nei datos, nei atskirų rezoliucijų ar programų punktų interpretacijos čia klausimo galutinai neišspręs. Jį nušviesti gali tiktai ano meto socialinio ir politinio konteksto analizė.

Pirmoji varpininkų karta atstovauja, ką tik iš baudžiamosios paleistų — ar jos panaikinimo atmosferoje pasireiškusių jau nuo anksčiau laisvų vidutinių ir stambesnių valstiečių — šimtargių klasė. Šios klasės praturtėjimas, jai atsidarę nauji horizontai impulsyviai pasireiškė noru socialiniai kilti: iš čia jaunos, dar negausios inteligentijos atsiradimas. Noras surasti sau vietą tarp sulenkėjusios bajorijos ir rusiškosios administracijos privertė juos formuluoti savą socialinę ir politinę ideologiją. Bendros ideologinės konstantos — **Aušros** romantinio patriotizmo, tepakako tiktai trumpam laikui — gimnazistiško ir studentiško entuzijazmo įkarščiui fiksuoti. Jaunosios kartos politinis brendimas turėjo neišvengiamai privesti prie tuo metu dominuojančių ideologijų — pozityvizmo ar socializmo — persvarstymo ir pasisavinimo.

Kudirkos ir jo varpininkų pozityvizmas neabejotinai geriau atitiko šios vidutinių valstiečių klasės interesus ir galvoseną. Pripažįstant pozityvizmui tam tikrą radikalumo dozę — ypač XIX-jo a. galo kontekste — nereikia vis dėlto išleis-

ti iš akių, kad pozityvizmas yra visų pirma pozityvus, tai yra savo išeities tašku pasirenkantis tai, kas yra, kas realu ir praktiška. Šitaip jį supratus, aišku, kad ir nepriklausomybės klausimas varpininkams galėjo kilti tikrai surištas su praktiškais jos atstatymo galimybėmis. Užtat ir chronologinėse lenktyne: kas pirmesnis? — varpininkams sunku iškovoti pirmąją vietą. Nors nuo to jų nuopelnai nesumažėja.

Socializmas gi, tame pačiame XIX-jo a. galo lietuviškumo kontekste, atrodo — paradoksaliai — kaip savo rūšies idealizmas. Moralinis, žinoma, o ne filosofinis. Lietuviškojo socializmo kūrėjai — smulkiosios dvarininkijos ar pasitūrinčios ūkininkijos atstovai — Moravskis, Domaševičius, Džeržinskis, Kairys, Kapsukas-Mickevičius — atsako ginti savo klasės interesus ir savo idealu pasirenka žmoniją ir ateitį. Didelis atstumas, skiriantis realų socialinį ir politinį kontekstą nuo socializmo įgyvendinimo galimybių, nesudaro Lietuvos Socialdemokratų Partijai jokių sunkumų nuo pat pradžios įrašyti Lietuvos nepriklausomybę į savo programą. Šių savo klasės “išdavių” nuopelnas yra, visų pirma, pasirinkimas socializmo, o nepriklausomybė jau yra tikrai tiesioginė ir logiška šio pasirinkimo išdava.

Milosz

Negalima nepaminėti, kaip teigiamą kultūrinį įvykį O. V. de L. Milosz dvidešimties metų mirties iškilmingą paminėjimą Paryžiuje. Negalima neįrašyti čionai komplimentų Dr. S. Bačkiui, kuris, bent iš programos sprendžiant, sugebėjo — o tai nelengva — šį paminėjimą suorganizuoti ne kaip parpinį, o kaip tarptautinį kultūrinį įvykį.

Dvi mažos pastabos. Truputį juokingai atrodo Milosz'iaus ordinų išvardinimas pirmajame pakvietimo puslapyje: arba Milosz'ius yra tikrai didelis poetas, ir tada Garbės Legiono ordinas jam nieko neprideda, greičiau tik atima (nes tokie dideli rašytojai, kaip Bernanos, pavyzdžiui, nuo Garbės Legijonų atsakinėja); arba Milosz'ius yra smulki žuvelė, ir tada faktas, kad jisai yra tikrai Garbės Legiono kavalierius, jį dar susmulkina.

Antra, keista, kad į paminėjimo organizacinį komitetą nebuvo pakviestas Czeslaw Milosz, jo sūnėnas, kuris yra ne tik lietuvių draugas, bet ir Prancūzijoje žinomas rašytojas.

Mirė Vladas Zubovas

Reikia būti pagyvenus keletą metų Šiauliuose, tik tada gali suprasti, ką reiškė Lietuvai Vladas Zubovas ir Zubovų šeima. Jei Šiauliai buvo vienintelis miestas Lietuvoje, turėjęs savitą veidą, savą inteligentiją, savo kultūrinį gyvenimą, originalų darbininkų judėjimą, Miesto Savivaldybę, kuri vienintėlė gal Lietuvoje jautėsi iš tiesų savivaldybe — už visa tai Šiauliai didele dalimi turi būti — ir buvo — dėkingi Zubovams ir jų bendrakeleiviams. Tai miestas, kuris turi savo didelius žmones ir savą mitologiją.

Du mąsteliai

“Jeigu lietuvių tauta gyventų Afrikos džiunglėse, tai nors ji būtų pusiau laukinė ir stambeldiška, Lietuva dabar būtų nepriklausoma valstybe...” labai teisingai pastebėjo p. S. Lozoraitis savo kalboje.

O tačiau, kiek man teko sutikti pastaraisiais metais politinių pabėgėlių, lietuvių, lenkų, čekų ir kt. — visi jie su panieka kalbėjo apie arabų tautas, apie jų norą atsikovoti nepriklausomybę.

Dar daugiau: tuoj po karo atsidūręs Paryžiuje, radau jame apie 300-400 tautiečių, ir vis nepaprastų, o “inteligentų”. Jų tarpe ant abiejų rankų pirštų galėčiau suskaičiuoti lietuvius, de Gaulle, o ne Petain šalininkus, lietuvius, supratusių prancūzų išsilaisvinimo kovos prasmę.

Neteisinga, kai mus skriaudžia, neduodami tų pačių teisių kaip negrams. Bet neteisinga ir kai mes, patys pasiilgę laisvės, kitiems jos nenorime pripažinti.

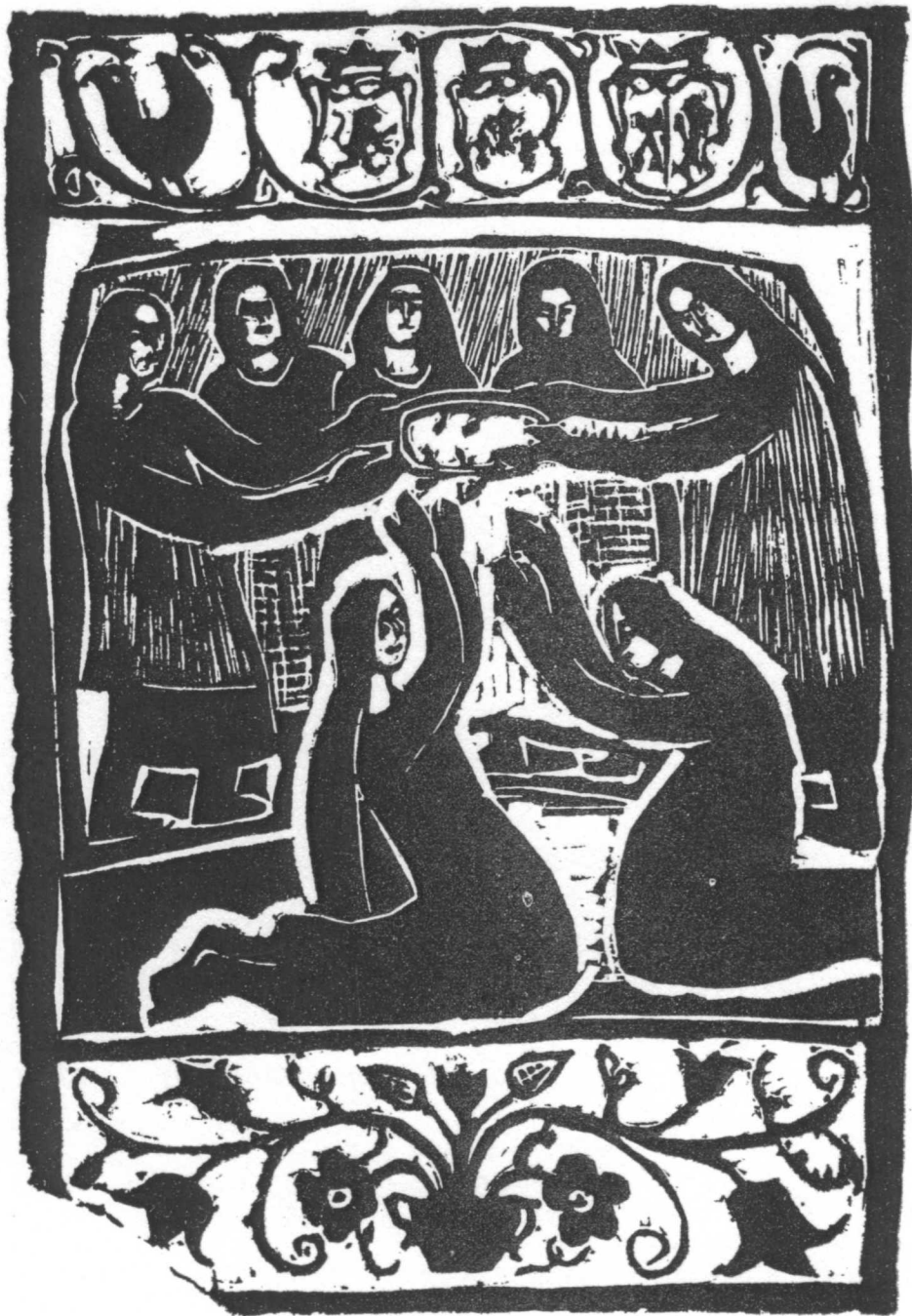
Katalikybė

Kiek galiu suprasti, skaitydamas **Vienybę**, lietuviai katalikai šiuo metu pergyvena labai nemalonų Vatikano politinės linijos pakeitimo periodą. Šis politinės linijos pakeitimas Katalikų Bažnyčioje, kuri kol kas dar anachroniškai tvarkosi absoliutinės monarchijos principais, galimas, žinoma, tikrai su vieno popiežiaus mirtimi ir naujo popiežiaus atsiradimu. Lygiai kaip komunistų partijoje, tai sukelia didelį vidutinį sąmyšį: reikia, kad katalikų lyderiai pirmiausia patys suprastų ir suvirškintų pačią pasikeitimo esmę, o jau paskui įrodytų eiliniams tikintiesiems du lygiai svarbius ir vienas kitam prieštaraujančius dalykus: 1) kad niekas absoliučiai nepasikeitė, nes Bažnyčia amžina; 2) kad tie pasikeitimai, kurie iš tiesų nėra jokie pasikeitimai, yra teisingi ir geri.

Lietuvių katalikų pareigūnų padėtį kol kas sunkina tikrai, palyginti, nereikšmingas Lietuvos atstovo Girdvainio klausimas. Bet kas bus, jei naujasis popiežius sumanys, kaip tai jau prileidžiama, pasirašyti konkordatą su Sovietų Sąjunga?

Ši baimė iš tiesų gal ir per ankstyva: Jonas XXIII išrinktas tyčia pagyvenusio amžiaus; jo misija, atrodo, yra tikrai pripratinti katalikus prie radikalių pasikeitimų, kurie bus jau sekančio popiežiaus darbas. Po atžagareiviško popiežiaus — Pijaus XII — reikia keletos metų pamažu pakeisti visą politiką ir ją pasukti nauja kryptimi.

Pijus XII buvo, tur būt, paskutinis “europietiškas” popiežius, kuriam Europos dominuojanti pozicija pasaulyje reikė, kad ir katalikybė yra privilegijuota, iš kitų tikėjimų išskirianti, religija. Mūsų gi karta yra priversta patikslinti šią pasenusią pasaulio viziją: jei naujoje, milijardais skaičiuojamoje žmonijoje visa krikščionybė užima nors ir ne pirmąją, bet dar garbingą vietą, Katalikų Bažnyčia, atvirkščiai, pasi-

rodo, kaip lokalinio pobūdžio religija, išpažįstama labai ribotose zonose: Pietinėje Europoje ir atsilikusiuose Pietų Amerikos kraštuose (su keleta pasaulyje išsimėčiusių salelių). Bažnyčios universalumas gali būti išgelbėtas tikrai ją sutarptautinant, sudemokratinant, ieškant koalicijos ar net unijos su kitomis krikščioniškomis sektomis.

Aišku, kad Pijus XII, **persekiodamas dominikonus**, ieškančius suderinti tikėjimą su mokslu (priimant evoliucijos teoriją, simboliškai aiškinant Bibliją su pasaulio sukūrimo, tva-

no ir Nojaus arkos istorijomis), **persekiodamas jėzuitus**, studijuojančius Bažnyčios galimybes naujame pasaulio istorijos kontekste (jie, pvz., geriausi marksizmo specialistai Prancūzijoje), **persekiodamas kunigus-darbininkus**, bandančius atlikti sunkią apaštalavimo misiją darbo žmonių sluogsnuose, nebuvo Šv. Petro įpėdinis, atitinkąs XX-jo amžiaus išmieroms. Atvirkščiai, vietoj kad ieškotų susiartinimo su kitais krikščionimis, jisai paskelbė dar naują Marijos kūno dangun paėmimo dogmą, atstumdamas nuo katalikybės visus kitose sek-

tose besirandančius jos simpatikus. Užtat ir jo mirtis atidengė sunkią Katalikų Bažnyčios krizę, kurios mes matome dar tik pirmuosius simptomus, kuri — jei laikinai neužmaskuos naujas pasaulinis karas — nusitęs dar dešimtmečius.

Pasternakas

Visiškai nežinau, ką Amerikos lietuvių "literatūriniai sluogsniai" galvoja apie Pasternaką ir jo **Daktarą Živago**. Aš pagaliau perskaičiau šį šešių-septynių šimtų puslapių romaną-upę ir bandau susidaryti savo nuomonę.

Kad **Daktaras Živago** yra XIX-jo amžiaus tipo romanas, kad jis nieko bendro su moderniomis literatūros tendencijomis neturi, tai visai aišku. Norint gi vertinti jį tradiciniuose rėmuose, reikėtų gal iš naujo perskaityti Tolstojų: penkiolikos dvidešimties metų tarpas yra per didelis palyginimams daryti. Ir tai dar: Pasternakas man greičiau primintų Turgenovą, o ne Tolstojų. Paguldžius **Daktarą Živago** šalia Šolochovo **Ramiojo Dono**, reikėtų rimtai susimąstyti. **Ramusis Donas** man gal net atrodytų epiškesnė, gilesnio kvapo ir platesnio mosto freska. Iš kitos pusės, Pasternakas prozininkas, man atrodo, nei iki kelių nepasiekia tokio, sakysim, Faulknerio. Tai tokie, maždaug, mano vertinimo rėmai. Istorija nuspęs.

Visa tai, žinoma, nekalbant apie politinį romano turinį. O apie jį, kaip teisingai pastebi Sartre'o **Les Temps Modernes**, kalbėti reikia, nes pats Pasternakas apie tai kalba.

Pasternakas Spalio Revoliuciją pasmerkia, išeidamas iš dviejų skirtingų taštų. Visų pirma, krikščionybės vardu, bet tai skamba, kaip Dostojevskio mėgtų ir suvartotų temų atarūgos: žmonija kenčia už savęs — ar Adomo — nuodėmės. Man jau tada patiktų geriau kito reakcionieriaus, Joseph de Maistre, teorija, bandanti išaiškinti Didžiosios Prancūzų Revoliucijos kataklizmą. Bent jau didingumo jai netrūksta: žmonijos kelias į Dievą eina kraujingais Istorijos spazmais.

Kitas jo argumentas — tai individo laimė: mes mylimės, sako Živago meilužė, ir neturime laiko galvoti apie tokias smulkmenas, kaip žmonijos gerbūvio pakėlimas. Meilė yra, žinoma, gražus dalykas, bet reikia būti egoistu, skelbiant dviejų individų laimę, aklą žmonijos skurdui. Pasternakas čia nuola žemiau Dostojevskio.

Užtat, kaip tai pabrėžia **Les Temps Modernes**, nei Spalio Revoliucijos, nei iš vis jokios revoliucinės problematikos Pasternako romane nėra: visa tai tik kažkoks didžiulis kruvinas nesusipratimas, neleidžiantis žmonėms, tokiems kaip Pasternakas ir jo piešiami personažai — buržuazija ir inteligentija — ramiai gyventi. Neužtenka tad sakyti, kad Pasternakas nusistatęs prieš revoliuciją (apie Spalio Revoliuciją galima, pagaliau, visokių nuomonių turėti) — Pasternakas yra iš vis asocialus žmogus. Neaišku tikrai, kodėl asocialūs poetai imasi socialinių problemų.

Paskutinis, pagaliau, priekaištas — jisai ne mano, aš tuo metu dar lopšyje buvau, o Isaak Deutscher, vieno iš didžiausių dabartinės Rusijos istorijos specialistų priekaištas —

tai Pasternako aprašomo istorinio konteksto neatitikimas realybei. Pagal Isaak Deutscher, Pasternakas stalinizmo epochos atmosferą perkelia į pilietinių karų ir NEPo laikus.

Bet tai jau kita istorija: rašytojas turi teisės elgtis su istorija, kaip jis išmano: skaitytojui svarbi veikalo meninė pusė; politiškai imant: svarbios pačios Pasternako tezės, o ne jo istorijos traktavimas. Kiekvienu atveju: jam taikomas "vidaus emigranto" vardas — atmetant tame implikuotą politinį pasmerkimą — atrodo, kad visiškai tinka.

Kairieji grįžta

Žmonės, kurie nenori matyti ekonominių faktorių reikšmės, mėgsta kalbėti apie istorijos rodyklės svyravimus: 10-15 metų į dešinę, 5-10 metų į kairę, ir istorija, absurdiška pagal juos, vėl kartojasi.

Yra faktas, kad nuo 1948 m. visų Vakarų Europos valstybių parlamentai progresyviai nusviro į dešinę; kai ši tendencija šiuo metu atrodo dominuojanti: uždaryti anglių kasyklas, kaip Belgijos Borinage, ir išmesti į gatvę, net be naujo darbo pažadų, 20.000 angliakasių, — prieš dešimtį metų apie tokius dalykus net pagalvoti jokia Europos valdžia nebūtų drįsusi.

Tačiau ekonominės krizės baubas artėja, Prancūzijos provincijos miestuose darbininkai vėl iš naujo ima balsuoti už **cocos** (komunistus), kairieji lyderiai visoje Europoje iš naujo ima kalkuliuoti savo šansus. Kokie gi tie šansai Europoje?

Pietro Nenni, savo pasikalbėjimuose su Mendes-France'o ir Bevan'u, jų suskaičiuoja tris:

1. Ateinančiuose rinkimuose anglių elektoratas gali duoti daugumą Labour Party.
2. Abiejų Vokietijų suvienijimas automatiškai duotų daugumą social-demokratams.
3. Italų socialistų partija, atsiribojusi nuo komunistų, virto rimtu konkurentu krikščionims demokratams.

Iš šių trijų galimybių, didžiausią reikšmę reikėtų priskirti Nenni partijai: šiuo metu pats kovingiausias ir sveikiausias socialistinis judėjimas Europoje.

Dabartinė Prancūzija

Gal **Darbo** sktitytojams, ypač gyvenantiems Amerikoje, ir sunku įsivaizduoti ar perkąsti, kas šiuo metu vyksta Prancūzijoje, kur, vos pusmečiui praėjus po triumfiško de Gaulle plebiscito, jo nuoširdus ir ištikimas rėmėjas, neseniai apdovanotas didžiuoju Garbės Legiono kryžiumi, — kalbu apie Francois Mauriac, — maldauja Dievą ir prancūzų kairiuosius, kad jie gelbėtų de Gaulle nuo gaullistų . . .

De Gaulle politinis eksperimentas iš tiesų įdomus ir ne tik prancūzams, bet ir visiems, kurie domisi Europos ateotimi ar iš viso nūdienės istorijos vyksmu. Nes kova Prancūzijoje eina ne tarp ideologijų, ne tarp politinių partijų, kurios, tarp

tkto, jaučiasi visai pasimetusios, o tarp didžiųjų itsorijos stūmeklių — ekonominių jėgų. Šias jėgas galima suprastinus įsameninti į dvi de Gaulle aplinkos "stambias" figūras: tai, iš vienos pusės, p. Pompidou, de Gaulle intymus patarėjas, Rotschildo banko bei stambiojo kapitalo atstovas; ir, iš kitos pusės, p. Pinay, finansų ir ekonomijos ministeris, smulkios ir vidutinės pramonės ir prekybinių sluoksnių reprezentantas, "didelis Pilviškių genijus".

Dabartinio režimo kontekste, stambusis kapitalas yra neabejotinai progreso elementas: jis siekia pramonės koncentracijos, gamybos kaštų sumažėjimo, produktyvumo padidinimo, tarpininkų skaičiaus tarp gamintojo ir vartotojų sumažinimo; jo politika: Europos bendroji rinka, Juodosios Afrikos rinkos išlaikymas naujos Bendruomenės formulės pagalba ir t. t. Smulkusis kapitalas ir prekyba nori išsaugoti savo senąsias pozicijas: vieną krautuvę 45-iems gyventojams, smulkias pramonės įmones, galinčias išsilaikyti tiksliai protekcinių muitų globoje, cukrinių runkelių ir vynuogių auginytojus, gyvenančius valstybės pašalpomis, Alžerijos europiečius, įpratusius prie šimtais procentų apskaičiuojamų pelnų, išgaunamų pigios darbo jėgos kaina, ir t. t.

Šis ekonominis krašto pasiskirstymas neatitinka jokias politines skales. Jeigu konservatyvūs dešinieji atvirai remia Pinay, tai visose kitose partijose šie prieštaraujantys ekonominiai interesai visai susimaišę. Net ir komunistų partija čia jokios išimties nesudaro: pasiekusi balsų maksimumą darbininkų klasėje, ji tegali plėstis tik ieškodama pritarimo ekonomiškai atsilikusių ir istorijos pasmerktų kaimiečių sluoksniuose, iš revoliucinės partijos virsdama, vos tik paliečiamas žemės ūkis, konservatyvia.

Darbininkų klasė — 37% visų gyventojų — šiuo metu abejoja tarp tradicinės, XIX-jo amžiaus išdirbtos kovos prieš kapitalą ir 200 šeimos schemas ir naujo, netikėto sąjungininko — stambiojo kapitalo, kuris žada per 15 metų pasivyti Amerikos ekonominį standartą.

Ją viliojančios sirenos: Mandes-France ir de Gaulle. Ir du kartu darbininkija susvyravo: iš čia ir komunistams atiduodamų balsų sumažėjimas iš 27% į 21% per paskutiniuosius rinkimus. Ar de Gaulle įstengs nugalėti savo ministerį Pinay, parodys Alžerijos karo likimas. Kad de Gaulle nori išspręsti Alžerijos klausimą derybomis, visiškai aišku: Lotynų kvartalo fašistukai ir Alžero gimnazistai tai jau puikiai suprato. Užtat jie ir nuoširdžiai šūkauja: "De Gaulle — žmogžudys!"

Tai tokia — vadinamos **vienybės politikos** — užkulisų realybė.

Jei ne pirmyn, tai atgal . . .

Prieš keletą savaitių Ankaros miesto gyventojai galėjo pasidžiaugti retu, seniai neregėtu spektakliu. Pagrindine mies-

to gatve, Ataturko bulvaru, lėtai važiuo ministerio pirmininko, stebūklingai išsigelbėjusio lėktuvo katastrofoje, automobilis. Iš aplinkinių kaimų ir provincijos sukviesti kaimiečiai, apsiginklavę peiliais, čia pat po automobilio ratais skerdė ir aukojo, gausiai krauju apšlakštydami liuksusinį Buick'ą, šimtus avių, ožkų, jaučių ir kupranugarių. Dievo piršto intervencija išgelbėtam premjerui pravažiavus, modernišką bulvarą atrodė kaip milžiniška kraujo bala.

Porai savaitių praėjus, ta pati religinė ceremonija pasikartojė Istambulo gatvėse. Politinis premjero populiarumas auga diena iš dienos. Islamas sparčiu tempu atkovoja su tokiu dideliu vargu Turkijos didžiojo vakarietintojo Ataturko išlaisvintas pozicijas.

Šis bulvaras daug ko matė. Prieš gerus trisdešimt metų jis matė ir kitą istorinę sceną. Paryčiu iš prezidento rūmų grįžtantieji puotautojai — ministrai ir diplomatai — važiuo prožektoriais apšviestu bulvaru, ant kurio liktarnų, abiejose pusėse, kabaldžiavo toli nusidriekianti pakaruoklių procesija. Tai buvo viešas Ataturko atsakymas tiems, kurie jautėsi pavargę nuo revoliucijos, kuriems jau buvo spėjusi nusibosti Vakarų kultūra. Likęs vienas — su keliolika pastalėse užmigusių svečių — Ataturkas stovėjo prie lango ir žiūrėjo į apšviestą pakaruoklių bulvarą: jų tarpe kabojo ir ištikimiausias jo laisvės kovų draugas Arefas. Jo pavargusios akys nusileido į grindis, ir jis pamatė čia pat nuvirtusį, garsiai kriokiantį, karinio tribunolo pirmininką: pilnas paniekos ir įtūžimo, Ataturkas spyrė iš visų jėgų į drybsančio pakaliko nugarą ir — nuėjo laukti aušros.

Tai buvo heroiška Turkijos epopėja. O dabar: "ach, kad Ataturkas matytų, kas dabar dedasi!" su ašaromis kalbėjo vienas iš senos kartoš veterano, pasiguosdamas menkai pažįstamam prancūzui. — "Dabar kiti laikai" — sakė dar vakar man vienas teologijos fakulteto profesorius: "aš esu pozityvistas, Durkheim'o mokiny, bet argi aš galiu dėstyti, kad kanibalizmas — barbariškas, nekultūringas reiškinys. Užtat aš ir pasirinkau naujo tipo sociologiją — Verstehende Psychologie — ir aiškinu, kad kanibalizmas, tai tas pat, kaip katalikų komunija!"

Į mano klausimą, kodėl taip darosi, iš kur ta reakcija ir grįžimas atgal, jo atsakymas buvo: tai amerikiečiai; jie nori, kad Turkija grįžtų prie Islamo ir prie Dievo, kad pasaulis būtų aiškiai padalintas į dvi dalis: tie, kurie išvien su Dievu, ir tie, kurie be Dievo.

Nesiimu jokios atsakomybės už šią nuomonę, nors ją jau ne pirmą kartą čia girdžiu: per daug jau visur aiški tendencija viską krauti ant tų vargšų amerikų galvos . . . Neabejotina tačiau, kad Dulles vedė Dievo įkvėptą politiką. Lygiai irgi neabejotina, kad valdžioje esanti partija išnaudoja kaimiečių religingumą ateinantiems rinkimams laimėti. Neabejotina taip pat, kad nuo to momento, kai nustojama eiti pirmyn, einama atgal . . .